

شماره ۲۷ از سلسله نشست‌ها، مرکز پژوهشی میراث

رومیلی

کتاب ختم الغریب

چاپ خواهیم کرد. همچنین خبر اجازه چاپ الابنیه عن حقایق الادویه را از کتابخانه ملی اتریش دادند که با همکاری آکادمی علوم اتریش به چاپ خواهد رسید. وی به همکاری های مرکز با مراکز علمی مختلف دنیا در این حوزه نیز اشاراتی داشت.

سپس پروفیسور فراگنر، رئیس آکادمی علوم اتریش که به همراه دکتر نصرت الله رستگار جهت شرکت در این نشست به ایران سفر داشتند، به عنوان مدیر جلسه، ضمن تشکر از آقای ایرانی برای دعوت ایشان و برپایی چنین نشستی از اینکه رابط میان مرکز پژوهشی میراث مکتوب و کتابخانه ملی اتریش هستند، اظهار افتخار کرد. سپس مختصری از فعالیت های استاد افشار و زحماتی که در زمینه فهرست نگاری کتابخانه ملی اتریش کشیدند، صحبت کرده و ایشان را استادی بزرگ برای راهنمایی و هدایت جوانان در زمینه نسخه شناسی یا کدیکولوژی و انواع رشته های ایران شناسی شمرده و از ایشان قدردانی نمود.

پروفیسور برت گنورگ فراگنر

اولین سخنران نشست استاد عبدالله انوار، با تجلیل از چاپ عکسی این نسخه، معیایی را بر آن برشمرد. از جمله اینکه بعضی کلمات ناخواناست و تنها با مقابله با دیگر نسخ قابل خواندن می باشد؛ و یا اتصال و انفصال منطقی در برخی کلمات دیده نمی شود و رسم الخط واحدی در خصوص برخی حروف وجود ندارد، و به عنوان مثال به نمونه هایی نیز اشاره داشتند.

دکتر علی اشرف صادقی سخنران دیگر نشست با تأکید بر استفاده چاپ عکسی به جای فاکسیمیل، در پاسخ به استاد انوار ابهام در شعر شاعران را امری طبیعی خواند. وی گفت: خاقانی در زمان خودش یک شاعر نوآوری بوده و قصاید غرای او نشان از شخصیت خاقانی دارد. به زعم وی چاپ عکسی این نسخه بسیار مفید است از جمله ثمرات آن را دسترسی مستقیم خواننده به زبان و رسم الخط آن دوره خاص زمانی

استاد عبدالله انوار

چهل و هفتمین نشست از سلسله نشست های مرکز پژوهشی میراث مکتوب با عنوان «رومیلی کتاب ختم الغریب» عصر روز دوشنبه ۸۵/۶/۱۳ در محل مرکز برگزار شد. این نسخه از کتاب ختم الغریب، کهن ترین نسخه از منظومه خاقانی است که در کتابخانه ملی اتریش ناشناخته مانده بود و اینک به کوشش ایرج افشار، با مشارکت فرهنگستان علوم اتریش و مرکز پژوهشی میراث مکتوب به صورت چاپ عکسی (فاکسیمیل) به چاپ رسیده است. دکتر یحیی قریب نیز پیشتر ۹ نسخه از این عنوان را مقابله کرده بود، ولی تمامی نسخه های دیده شده توسط وی متعلق به قرن نهم هجری به بعد است. در حالی که این نسخه مورخ ۵۹۳ قمری می باشد.

سخنرانان این نشست استاد ایرج افشار، دکتر علی اشرف صادقی، استاد عبدالله انوار، جمشید عزیزاده، دکتر یوسف عالی عباس آباد و مدیر جلسه پروفیسور برت گنورگ فراگنر- رئیس آکادمی علوم اتریش بودند. در ابتدا رئیس مرکز، اکبر ایرانی، ضمن خیر مقدم به مهمانان خصوصاً پروفیسور فراگنر که از راهی دور دعوت را پذیرفتند، اظهار داشت: توجه مصححان و محققان به مباحث نسخه شناسی و فهرست نویسی و ضرورت آشنایی با علائم و نشانه ها و حواشی و خطوط و آرایه ها و مباحث جنبی دیگر در نسخه شناسی باعث شد که اهمیت چاپ نسخه برگردان روشن شود. با چاپ فاکسیمیل، می شود فهمید که این نسخه چه نکات درخور توجهی دارد. این اثر نخستین کتابی است که در میراث مکتوب به صورت فاکسیمیل (عکسی) چاپ می شود. به همین علت دقت فراوانی برای انتخاب کاغذ داشتیم و از خدمت استاد افشار نیز راهنمایی گرفتیم. و با انتخاب بهترین نوع کاغذ سعی کردیم چاپ شایسته ای را ارائه دهیم. وی وعده داد که در آینده، کتاب علی نامه، منظومه فارسی اواخر قرن چهارم (۴۹۰ ق) را با مقدمه استاد شفیع کدکنی

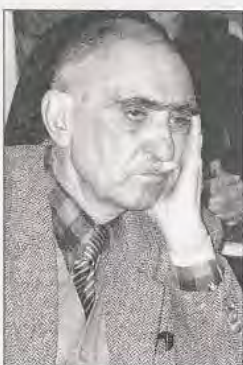
فراگتر و گرفتن اجازه انتشار این متن از کتابخانه ملی اتریش، تشکر کردند.

دکتر یوسف عالی عباس آباد

ایشان تفاوت در رسم الخط برخی حروف را وسیله‌ای برای آگاهی از رسم الخط‌های کهن دانستند. ایشان در موافقت با صحبت سخنرانان، اذعان داشتند که این نسخه نسبت به نسخه‌های

متقدم خود ایباتی را کم دارد که در پژوهش مدلل می‌بایست به دلایل آن پی برد. ایشان وجود اغلاط در این کتاب را نیز امری کاملاً طبیعی دانسته و فرمود: خصوصاً در این نسخه که تقدیم به سلاجقه آناتولی شده است، می‌تواند نشان از آن داشته باشد که ظاهراً در همان حوالی نوشته شده، و اگر این را یک کاتب اهل آناتولی نوشته باشد، فارسی را غیر از فارسی خراسانی حرف می‌زده. و به هر حال برای زبان فارسی و خاقانی چنین اثری را باقی گذاشته و این کتاب اهمیت زبان و کتابت خط فارسی را در منطقه آناتولی می‌رساند.

استاد ایرج افشار

استاد افشار در ادامه توجه به سه نکته را ضروری دانستند. اول آنکه توجه به علائم موجود در نسخه‌ها بسیار مهم است، چرا که این علائم هر یک معنای خاص را با خود دارند و انتقال ندادن این مسئله توسط مصحح، ظلم بر کاتب و ادا نکردن حق وی است. دوم اینکه در علم نسخه‌شناسی توجه به اعراب کلمات

می‌تواند برای زبان فارسی حائز اهمیت بسیار باشد و سوم در توجه به رسم الخط کاتب می‌توان نکته‌های بسیاری را آموخت.

ایشان در پایان به اینکه توجه به موقعیت جغرافیایی کاتب نسخه می‌تواند ما را متوجه این مسئله کند که این نسخه و کاتب آن تحت تأثیر کدام جریان خاص فرهنگی بوده است و اینگونه به رسم الخط و ضبط آوهای آن محیط فرهنگی پی برد، اشاره کرده و فرمود که این یک نکته مهم و فرهنگی است که باید همیشه به آن توجه داشت.

سخنرانان این نشست در پایان جلسه به سؤالات حاضرین در این مورد پاسخ دادند.

دکتر علی اشرف صادقی

دانست. و اینکه ما اشاراتی از اشعار خاقانی را نمی‌فهمیم دلیلش این است که اشارات جزء فرهنگ آن زمان بوده و ما الان خیلی از آنها را نداریم و برای فهم آن‌ها باید فولکلور را خوب بدانیم. وی در پایان به بررسی برخی واژگان این کتاب پرداخت و با اشاره به تلفظ‌ها گفت که برخی تلفظ‌ها که در زبان فارسی مرسوم نیست الان در

مناطق بومی و شهرستانها دیده می‌شود.

سخنران بعدی جمشید عزیززاده، ختم الغرایب را به عنوان منظومه‌ای شعری مورد بررسی قرار داد و گفت: با معیارهای کهن نمی‌توان به شعر خاقانی نگاه کرد. وی خاقانی را یک حادثه در شعر فارسی معرفی کرد و او را شاعری استثنایی دانست. او اساس بودن این متن را اذعان داشته و اظهار کرد چاپ یحیی قریب از این متن اغلب با این چاپ عکسی هماهنگ است، هرچند در مواردی، قریب ضبط کلمات را تغییر داده و معنای معشوشی را به دست داده است. از نظر وی این نسخه به لحاظ زبان شناختی و مصطلحات خاص شعری خاقانی بسیار مورد توجه است.

جمشید عزیززاده

در ادامه دکتر یوسف عالی عباس‌آباد به ایراد سخن پرداخت. وی با ارزشمند خواندن این اثر آن را دائرةالمعارفی از طب و فلسفه و عرفان تا سرگرمی‌هایی همچون نرد و شطرنج دانست. به نظر وی اگر این اثر را سفرنامه بدانیم در نتیجه اولین سفرنامه منظوم فارسی نیز محسوب می‌شود، که حاوی اطلاعات تاریخی و جغرافیایی نیز هست.

این کتاب بخش‌های تاریکی از زندگی خاقانی را برای ما روشن می‌کند و ارزش‌های بسیاری از نظر ادبی و لغوی و زبان شناختی دارد.

وی همچنین در ادامه سخنان خود به اختلاف انواع ضبط‌ها در برخی کلمات این نسخه با نسخه‌های دیگر اشاره داشت.

آخرین سخنران این نشست، استاد ایرج افشار، ضمن تشکر از برپایی این نشست و سپاس از اظهار لطف آقای